

грі на фортепіано. Кращі взірці фортепіанних п'єс із циклів можуть бути використані у концертній та в навчальній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринчук І. Виконавська підготовка майбутнього вчителя: алітико-інтерпретаційний аспект / І. Гринчук, О. Горбач // Методичні рекомендації – КОГПІ, 2009. – 54 с.
2. Дубровний Т. Фортепіанна творчість Анатолія Кос-Анатольського в проекції стилю доби / Т. Дубровний. – Львів : Видавництво НТШ, 2007. – 184 с.
3. Козаренко О. Феномен української музичної мови / О. Козаренко. – Львів : Видавництво НТШ, 2002. – 286 с.
4. Михайлов М. Этюды о стиле в музыке: Статьи и фрагменты / Михаил Кесаревич Михайлов. – Л. : Музыка, 1990. – 283 с.
5. Паньків Л. Жанри української фортепіанної музики у контексті розвитку світової культури / Л. Паньків, Н. Василенко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія психолого-педагогічні науки. – 2013. – №1. – С. 40–43.
6. Фортепіанні твори українських композиторів : навчальний посібник. – Випуск 2 / упоряд. : І. Гринчук, О. Горбач. – Тернопіль : Астон, 2014. – 126 с.
7. Фортепіанні твори українських композиторів : навчальний посібник. – Випуск 5 / упоряд. : І. Гринчук, О. Горбач. – Тернопіль : Астон, 2017. – 125 с.

УДК 372.874

Богдана Гуменюк,
Олександра Панфілова

РОЛЬ НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ УРОКІВ У ВИВЧЕННІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ В ШКОЛІ

У статті розкрито роль ігор у шкільному навчально-виховному процесі, значення народних ігор, їх виховний характер. Розглянуто вплив дидактичних ігор на розвиток школяра. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку. Саме через гру дитина знайомиться з правилами та нормами спілкування з оточенням: світом природи, суспільством, швидше опановує навички і звички культурної поведінки.

Ключові слова: гра, увага, народні ігри, дидактична гра, види ігор.

The article reveals the role of the games in the school educational process and the significance of the folk games and their educational character. The influence of didactic games on the students' development is considered. The value of this method explains the fact that the developing and educational functions operate in playing activity in close interconnection. It is through the game that the child learns the rules and norms of communicating with the environment: the world of nature, society, the skills and habits of cultural behavior.

Keywords: game, warning, folk games, didactic game, types of games.

В освітньому процесі важливою є реалізація особистісного підходу до учня, виховання не соціально типової, а індивідуально неповторної особистості, що має свій власний потенціал, виявляє суб'єктивну активність, ініціативу, свідомість та

відповідальність щодо саморозвитку. Цьому можуть сприяти використання нестандартних форм уроків: ігор, на заняттях з образотворчого мистецтва та художньої культури. Грі стільки років, скільки всьому людському роду. Свідчення про неї знаходять у пластах землі разом із першими знаряддями праці. Цікавий факт, що глиняні свистунці, стилізовані фігурки тварин, ляльки Трипілля, кам'яний ведмедик, знайдений у руїнах знаменитої Трої, кістяна іграшка з острова Пасхи, дуже схожі на іграшки, виставлені у вітринах магазинів сьогодні. Народна виховна гра емпірично передбачала розв'язання важливих завдань формування особистості людини. Засобами *народної* гри виводили дитину з її реального повсякденного життя, запобігали складанню стереотипів сумніву та недовіри до своїх сил. У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. Через гру дитині надавалася змога проявити себе, заявити оточенню про свій потенціал. Саме у грі вправи активізували рухливість, розвивали процеси мислення, викликали позитивні емоції. Дидактична гра є цінним засобом виховання розумової активності учнів, є особливо необхідним елементом у навчанні та вихованні дітей початкової ланки, а також і в подальшому вивченні мистецьких дисциплін, зокрема образотворчого мистецтва та художньої культури.

Із переходом з умов гри до навчальної діяльності у житті дитини настає переломний період. Нове становище дитини у суспільстві визначається тим, що вона не просто йде з дитячого садка до школи, а тим, що навчання для неї стане віднині обов'язковим. О. Ткаченко вважає, що упродовж життя людина грає ту чи іншу соціальну роль, що відведена їй у суспільстві. За життя людина виконує близько ста ролей і до виконання кожної із них готується сама або її готує суспільство [7, с. 53]. На думку Л. В. Артемової, формування учня самостійною, ініціативною, вдумливою особистістю буде успішним, якщо вчитель потурбується про це з перших проведених уроків. Одним із найперспективніших шляхів виховання активних учнів, озброєння їх необхідними вміннями і навичками є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають навчальні ігри [1, с. 3].

Метою статті є обґрунтування та визначення ролі нестандартних форм уроків у вивченні образотворчого мистецтва та художньої культури в школі. Для досягнення мети важливим є вирішення наступних завдань:

- проаналізувати ступінь дослідження теми;
- визначити ключові складові нестандартних форм уроків;
- окреслити основні форми уроків, які сприяють розвитку фантазії та творчого мислення школярів;
- обґрунтувати важливість застосування ігор на уроках в школі.

Коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива атмосфера, бадьорий настрій, у дітей виникає бажання вчитися. Плануючи урок, учитель має зважати на всіх учнів, добирати ігри, які були б цікаві і зрозумілі всім [1, с. 3-5]. Гра вимагає від дітей уваги, вміння швидко знаходити правильне рішення. Саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, жадоба до знань. Задовільняючи свою природну потребу в діяльності, в процесі гри дитина фантазує про те, що недоступне їй у навколишній дійсності, у захопленні не помічає, що вчиться: пізнає нове, запам'ятовує, орієнтується в різних ситуаціях, поглиблює раніше набутий досвід, порівнює запас уявлень, понять, розвиває фантазію.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання дошкільників, молодших школярів і підлітків. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість. Ігри в школі – перш за все дидактичні,

повинні спрямовувати увагу дітей до матеріалу уроку, давати нові знання, заставити їх напружено мислити.

Дидактичні ігри бажано широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку школярів. У будь-якій грі розвивається увага, спостережливість, кмітливість. Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, вбачає в них можливості ефективної взаємодії педагога та учнів, продуктивних форм спілкування з властивими їм елементами змагання, невідомості, цікавості. Дидактична гра на уроці – не самоціль, а засіб навчання та виховання. Сам термін “дидактична гра” підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування. Тому найсуттєвішим для вчителя будь-якого предмета є наступне: визначення місця дидактичних ігор та ігрових ситуацій у системі інших видів діяльності на уроці; доцільність їх використання на різних етапах вивчення різноманітного за характером навчального матеріалу; розробка методики проведення дидактичних ігор з урахуванням навчальної мети уроку та рівня підготовленості учнів; вимоги до змісту ігрової діяльності у світлі ідей розвивального навчання; передбачення способів стимулювання учнів; заохочення в процесі гри тих, хто найбільше відзначився, а також підбадьорення відстаючих. Успіх проведення гри залежить від дотримання ігор: вони мають відповідати навчальній діяльності; завдання повинні бути середньої складності, відповідати віковим особливостям учнів; включати різноманітність ігрової діяльності, залучення усього колективу.

Під час гри в учня виникає мотив, суть якого полягає в тому, щоб успішно виконати взятую на себе роль. Отже, система дій у грі виступає як мета пізнання і стає безпосереднім змістом свідомості школяра [5, с.11].

Головна мета *рольової гри* – розвивати здібності школярів, прищеплювати вміння приймати правильні рішення. У рольових іграх виявляються особистість учня, його здібності та перспективи. Серед популярних дидактичних ігор є *вікторина*, конкурс, де учні наввипередки самостійно намагаються відповісти на запитання, та *квести* – мистецько-інтелектуальні змагання, основою яких є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями.

На уроках художньої культури доцільно проводити *урок-дискусію* ігрового моделювання, які забезпечують можливість “занурення” в епоху. На підготовчому етапі дискусії учні ознайомлюються з основними питаннями, практичними завданнями, правилами проведення дискусії, опрацьовують відповідні джерела інформації. *Урок-брейн-ринг* передбачає перевірку знань учнів у нетрадиційній формі. Його також доцільно використовувати у старших класах на уроках із художньої культури. В процесі розглядається уривок із відповідного літературного або музичного твору та ставляться питання на обговорення. Додаткової цінності надає вдало підібраний ілюстративний матеріал. Вагомість даних занять полягає у тому, що використовується колективна робота. Аналізуючи виконання завдань у груповій формі, можна виокремити такі особливості: бажання учнів обмінюватись інформацією, позитивна емоційність, взаємодопомога під час обговорення, поява в деяких учнів орієнтації на підлітків, прагнення самоствердитись. Художній *урок-КВК* сприяє формуванню насамперед самостійності мислення, стимулює розвиток творчих здібностей, а також розширює кругозір [6, с. 6-7].

Урок-мандрівка має задовольняти вимоги, які висуваються до ігор-мандрівок: пересування гравців у просторі; оформлення території відповідно до змісту гри; повідомлення учням пізнавальної інформації у захоплюючій формі; чітке формулювання завдань на кожній зупинці впродовж гри; створення шкали оцінювання виконання гравцями завдань; оформлення карти-схеми, на якій позначено маршрут учасників гри. Такі уроки сприяють розвитку спостережливості та фантазії школярів, розширенню їх кругозору.

Урок-композиція є однією з форм подання матеріалу за допомогою мистецтва (музики, образотворчого мистецтва). Побудова уроку-композиції передбачає гру-

вгадування епохи за поданим музичним та ілюстративним матеріалом [6, с. 8-9]. Цей урок передбачає поділ на команди, є прикладом інтеграції музики й образотворчого мистецтва.

Існують також певні обмеження дидактичних ігор. Зокрема не варто організовувати навчальну гру [2, с. 19]. Коли учні недостатньо засвоїли тему, недоцільно впроваджувати ігри як підсумкове заняття, не слід застосовувати ігри з тих предметів, і тем, де вони не можуть дати позитивного ефекту.

Гра у початковій ланці є засобом пізнання навколишнього і себе, усвідомлення дітьми мети своєї діяльності, розвитку творчої уяви та здібностей, становлення особистості. Гру інколи доцільно використовувати на початку уроку. Це допоможе учням зосередитися, спрямувати увагу на самостійне вирішення окремих питань, шукати різні шляхи до вирішення завдань. Часом гра є доповнюючим елементом уроку, ніби фоном всього заняття [3, с. 27-28]. Коли ж учні стомлені, їм доцільно запропонувати рухливу гру. Розвитку творчого мислення і фантазії сприяють ігри з використання сюжетів казок, коли учні на свій розсуд можуть розвивати казковий сюжет, ситуацію і впливати на фінал.

Отже, використання нестандартних уроків сприяє:

- підвищенню загальної обізнаності та освіченості дітей;
- поглибленню знань із предмета;
- розширенню кругозору учнів;
- розвитку вміння робити логічні висновки;
- активному розвитку пізнавальних процесів в учнів;
- розвитку креативності учнів;
- перевірці знань учнів у ігровій та захоплюючій формі;
- зняттю втоми учнів;
- розвитку позитивних емоцій;
- формуванню мистецьких та естетичних смаків.

Тож впевнено можемо відмітити, що нестандартні уроки заслуговують на право доповнити традиційні форми занять, які педагоги використовують у своїй діяльності [4, с. 38]. Однак слід зауважити, що підготовка й проведення нетрадиційних уроків вимагає максимуму зусиль та часу, тому в педагогічній діяльності занадто захоплюватись ними не можна. Нетрадиційні форми роботи можна вводити для активізації діяльності учнів на уроках, розвитку креативності.

Цікавими для учнів є такі форми роботи як розгадування загадок, ребусів, кросвордів, самостійне їх складання, робота з деформованим текстом, Захоплюючою для них також є робота над створенням презентацій, проектів [6, с. 11].

Поданий матеріал доводить, що потреба дітей в ігровій діяльності не зникає. Навпаки, її використання сприяє ряду позитивних моментів на заняттях із мистецьких дисциплін. Для дитини особлива цінність гри полягає не тільки в тому, що вона дає їй можливість загального, духовного зростання, але й сприяє підготовці до всіх сфер життя. Саме через гру дитина знайомиться з правилами та нормами спілкування з оточенням: світом природи, суспільством, швидше опановує навички і звички культурної поведінки. Національні дитячі ігри дуже глибокі своєю мудрістю, традиціями, містять у собі величезний потенціал. Вони легко сприймаються дітьми, а за формою і змістом найповніше відповідають ментальності дитини.

Предмети “Образотворче мистецтво” та “Художня культура” вимагають від учителя високого професіоналізму, творчості, креативного підходу до підготовки кожного уроку, вміння відійти від звичних підходів, стандартних уроків, що не запам’ятовуються. Великі досягнення є на тих уроках, де практикується творча співпраця, гра, що забезпечує ефективне засвоєння матеріалу й практичне розв’язання проблем, що дає учневі можливість вільно висловити думку, виявити ініціативу, а вчителю побачити творчу іскру в душі майбутнього митця. У роботі

вчителя лише вдала інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних, педагогічних технологій, інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення дає змогу розвивати художні здібності, а значить і формувати творчу особистість учня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л. В. Вчимося граючись / Л. В. Артемова. – К. : Томіріс. – 1990. – С. 3–5.
2. Валуєва І. А. Дидактичні ігри / І. А. Валуєва // Початкова школа. – К. : Початкова школа. – 1997. – №6. – С. 18–19.
3. Ільяницька Л. С. Ігрові проблемні ситуації / Л. С. Ільяницька // Початкова школа. – К. : Початкова школа. – 1996. – №7. – С. 27–28.
4. Короліук Т. М. Орієнтуючись на особистість / Т. М. Короліук // Мистецтво в школі. – Харків : Основа, 2010. – № 6(18). – С. 34–38.
5. Никитин Б. Развивающие игры / Б. К. Никитин. – Львів : Либідь, 1980. – С. 10–12.
6. Соколовська Л. С. Нетрадиційні форми і методи навчання на уроках художньої культури для розвитку творчої креативності особистості школяра / Л. С. Соколовська // Матеріали районного семінару учителів художньої культури. – Кременець, 2014. – С. 6–11.
7. Ткаченко О. Виховання естетичної чуйності до природи у процесі гри / О. Ткаченко // Початкова школа. – К. : Початкова школа. – 1997. – №3. – С. 53–54.

УДК 787.6(035)

Олександр Дем'янчук,
Мар'яна Томашівська

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО БАНДУРНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто розвиток професійного бандурного мистецтва як у сфері виконавства, так і в сфері музичної педагогіки. Обґрунтування значення сучасної системи академічної освіти бандуриста для професійної діяльності вбачається у багатовекторності комплексної підготовки, де ансамбль розглядається як вагомий чинник професійного розвитку та реалізації себе в діяльності концертного виконавця та педагога.

Ключові слова: бандурне мистецтво, фахівець, ансамбль, інструмент.

The article considers the development of the pandora art in the spheres of the instrumental performance and musical pedagogy. The substantiation value of the pandora player's modern system of academic education for the professional work is seen in the multi-dimensional vector of the integrated preparation, where a band is considered as a ponderable factor of the professional development and self-realization in the concert performing musician and teacher's work.

Keywords: bandura art, specialist, ensemble, instrument.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких напрямків на сьогодні розглядається переважно у площині відповідних мистецьких галузей знання; натомість професійна педагогіка не виявляє достатнього зацікавлення зазначеним предметом дослідження, можливо, внаслідок складності аналізу професійної